

ולרבי ישמעאל, האומר "מיטב שדהו של ניזק":

הא תינח אכל ערוגה שמנה שבשדות הניזק, אכן משלם שמנה, כמו שהזיק.

אבל אכל כחושה — וכי משלם שמנה?! למה ישלם יותר ממה שהזיק? (13)

אמר תירץ רבי אידי בר אבין: הכא במאי עסקינן:

בגון שאכלה הבהמה פירות ערוגה העומדת בין הערוגות, (14) והיו הערוגות הכחושות והשמנות מעורבות זו אצל זו, ולא ידעינן אי ערוגה כחושה אכל, ואינו צריך לשלם אלא דמי כחושה, אי ערוגה שמנה אכל, וצריך לשלם דמי שמנה —

ועל זה אמרה תורה: "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", ללמדנו, דמשלם ליה ממיטב [דמי שמנה].

אמר הקשה רבא: איך יתכן לפרש שכך היא כוונת התורה?!

והרי אילו ידעינן בוודאות דכחושה אכל, פשיטא לן דמשלם כחושה. ואם כן, השתא דלא ידעינן [כאשר איננו יודעים] מאיזו אכל, וכי משלם שמנה?!

והרי דין תורה הוא, שהמוציא ממון מחבירו, עליו מוטלת חובת הראיה, (15) ואם כן, למה נחייב את המזיק מספק?!

אלא, מכח קושיא זו, אמר פירש רב אחא

שכתב לפרש לולא דברי התוספות, וראה ברש"י ד"ה קמשמע לן. וב"תפארת יעקב".

13. כך פירשו תוספות בפירושו ראשון, וכן משמע מלשון רש"י בבבא קמא.

14. לשון "בין הערוגות" משמע, שזהו הגורם לחיבו לשלם במיטב, כי על ידי שבודאי יש לניזק ערוגות משובחות שהן "מיטב דניזק", לכן חייב לשלם כפי שהן שוות. אך אם היתה רק ערוגה אחת שספק לנו מה היתה, אין כאן "מיטב דניזק", ומספק לא ישלם שמנה, על פי "אילת השחר", וראה בהערה הבאה.

ולשון רש"י "מעורבות זו אצל זו", משמע, שאין די במה שעדיין יש לניזק ערוגה מיטב, אלא צריך שיהיה לנו מקום להסתפק במה שנאכל, על ידי מה שהיא סמוכה למשובחות. וראה ברש"י על רש"י ד"ה מיטב שדהו.

15. א. עליו להביא עדים לברר את הספק, ודין

שלא בא להחמיר עליו כל כך. ועל כן סלקא דעתין שלדעת רבי ישמעאל משלם המזיק יותר ממה שהזיק, תוספות. וכן משמע מלשון רש"י, ראה בד"ה לא בא הכתוב, ולהלן מט א ד"ה ורבי עקיבא. וראה עוד בתוספות הרא"ש, ברמב"ן וברשב"א בבא קמא.

ב. ראה ב"פני יהושע" שהקשה, אחרי שתירץ אביי את משנתנו כרבי ישמעאל, הסובר מיטב שדהו של ניזק, והיינו שמשלם המזיק בקרקע משובחת כעידית של ניזק, איך סלקא דעתין לפרש את כוונת רבי ישמעאל שישלם יותר ממה שהזיק?!

ואין לומר שהגמרא דקדקה מלשונו הכפולה של רבי ישמעאל "מיטב שדהו — של ניזק ומיטב כרמו — של ניזק", שרבי ישמעאל חידש עוד דין, מלבד מה שמשערים בדניזק, כי אם כן, מה תירץ רב אחא בר יעקב?!

ובפשוטו, דברי אביי לעיל הם אחרי מסקנת הגמרא, ראה בתוספות הרא"ש וברמב"ן.

וה"פני יהושע" לא ניחא ליה בזה, וראה מה